

МІКРОСТРАХУВАННЯ ЯК ФОРМА СРАХОВОГО ЗАХИСТУ ДРІБНОТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О. М. Віленчук

к. е. н., докторант ЖНАЕУ

Розглянуто можливості використання мікрострахування на ринку аграрного страхування як форми страхового захисту майнових інтересів дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції. Відображено сутність мікрострахування у контексті розподілу ризиків та відповідальності між учасниками страхового процесу. З'ясовано відмінності між страхуванням та мікрострахуванням у процесі захисту майнових інтересів аграріїв. Обґрунтовано пропозиції щодо розвитку мікрострахової діяльності на кооперативних засадах для потреб особистих селянських господарств та фермерських господарств сімейного типу.

Постановка проблеми. Реалізація потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції багато в чому залежить від прояву підприємницької ініціативи фермерських, особистих селянських господарств. Їх праця на землі є вагомим внеском у забезпечення продовольчої безпеки країни. Так, за даними аналітичної доповіді національного інституту стратегічних досліджень вартість валової продукції сільського господарства за підсумками 2013 р. становила 252859,0 млн грн, сукупний внесок господарств населення та фермерських господарств становив 135359,5 млн грн або 53,5 %, внесок сільськогосподарських підприємств – 117499,5 млн грн або 46,5 % [2, с. 16].

Соціально-економічна та фінансова чутливість дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції до різного роду ризиків в аграрній сфері обумовлює необхідність використання оптимальних методів страхового (мікрострахового) захисту. У науковій літературі страховий захист розглядається як послуга, при цьому послуга має "...соціальну, суспільну спрямованість, оскільки акумульовані страховиком грошові засоби спрямовуються на захист постраждалих за рахунок усіх учасників формування страхового фонду" [1, с. 9].

Надання страхового захисту аграріям через механізм функціонування взаємного (некомерційного) страхування створює можливості щодо забезпечення узгодженості страхових інтересів суб'єктів страхового процесу, заснованих на кооперативних засадах. Актуальність розвитку товариств взаємного страхування в аграрній сфері обумовлено здатністю варіювати рівнем страхового захисту в залежності від платоспроможності зацікавлених осіб у страхових послугах. Міжнародний досвід засвідчує, що для покриття ризиків, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції фермерськими та селянськими господарствами доцільно використовувати мікрострахування як інструмент захисту майнових інтересів аграріїв.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні аспекти розвитку мікрострахування в аграрній сфері висвітлені у працях таких зарубіжних вчених, як: У. Жан-Квон Б. Кляйн; Дж. МакКорд; С. Мюлер; Г. Рамм Дж. Рот та ін. Проте, незважаючи на науковий та практичний інтерес до даного сегменту ринку аграрного страхування у вітчизняних економістів-аграріїв даний напрям дослідження залишився практично поза зоною їхньої уваги. Це потребує активізації процесу наукового обґрунтування розвитку системи мікрострахування як інструменту захисту майнових інтересів селянських та фермерських господарств.

Мета та методика досліджень. Метою дослідження є обґрунтування необхідності розвитку мікрострахування як дієвої форми страхового захисту дрібнотоварного виробництва у сільському господарстві. Методологічним інструментарієм дослідження є системний метод пізнання економічних явищ та процесів в умовах урівноманітнення страхового інструментарію на ринку аграрного страхування. Під час підготовки тез доповіді застосовувались такі методи, як: індукції; дедукції; синтезу та метод порівняльного аналізу з метою узагальнення авторських поглядів щодо розвитку кооперативного мікрострахування для особистих селянських господарств та фермерських господарств сімейного типу.

Виклад основного матеріалу. Поступове впровадження кооперативної ідеї у формування страхових відносин в аграрній сфері зумовлює необхідність використання уніфікованих підходів до надання страхових послуг фермерським та селянським господарствам. Активізація процесу розширення страхового покриття ризиків, пов'язаних з виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції, можлива за умов урівноманітнення асортименту страхових послуг, у тому числі і за рахунок апробації механізму мікрострахування. Цільовими споживачами мікрострахових послуг на ринку аграрного страхування виступають особисті селянські господарства й фермерські господарства сімейного типу.

У класичному розумінні мікрострахування розглядається як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів осіб з низькими доходами в обмін на низькі страхові премії за умов невеликих страхових сум, спрощеної системи страхування, високої частки страхових відшкодувань та незначного прибутку поставальника таких послуг [3]. Зарубіжна наукова література розглядає мікрострахування як специфічну форму розвитку сільськогосподарського страхування для потреб дрібнотоварних виробників аграрної продукції [5, с. 7]. Поняття страхування та мікрострахування є схожими за своєю соціально-економічною сутністю, проте існує відмінність: щодо страхувальників за рівнем їхнього доходу; в обсягах покриття ризиків; в умовах надання страхового захисту; в обсягах страхових премій та сумах страхових відшкодувань (рис. 1).

Функціонування селянських та фермерських господарств в Україні пов'язано з генеруванням значної кількості ризиків як суб'єктивного (природо-кліматичні ризики), так і об'єктивного (соціально-економічні ризики) характеру. Низький рівень страхового покриття сільськогосподарських ризиків (до 5 %) зумовлений у першу чергу високими тарифами на страхування, великою ймовірністю настання страхових подій, а також значною відповідальністю страховиків щодо обслуговування договорів страхування. Все це обумовлює необхідність використання таких страхових продуктів, які за своїми економічними параметрами відповідали б страховим інтересам всіх суб'єктів страхового процесу.

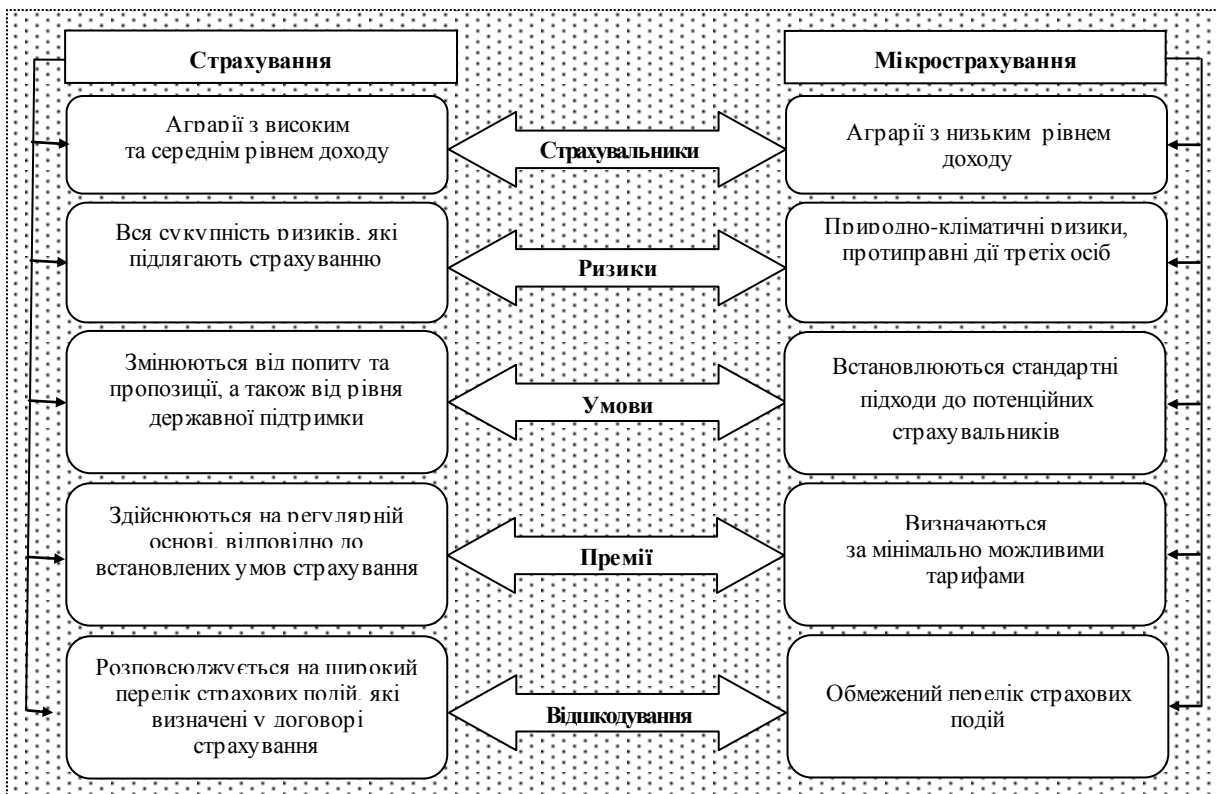

Рис. 1. Характерні відмінності між страхуванням та мікрострахованням

Джерело: власні дослідження.

У світовому контексті мікростраховання набуло свого розвитку в країнах Азії, Африки та Латинської Америки, де загальна кількість мікростраховиків становить 222 організації [4]. Найбільш поширені мікрострахові продукти поділяються на сім категорій: 1) страхування життя; 2) страхування від нещасного випадку (безробіття); 3) страхування майна (тварин); 4) рента (страхування вкладів на дожиття); 5) страхування здоров'я (від втрати працездатності); 6) комбіновані страхові пакети; 7) страхування врожаю (від негоди) [4]. За оцінкою міжнародних експертів зі страхування у світі існує 122 сільськогосподарських мікрострахових продуктів [5, с. 28]. Розподіл аграрних ризиків через механізм мікростраховання ґрунтується на:

- наданні страхового захисту особистим селянським та фермерським господарствам;
- встановленні мінімально можливих тарифів на страхові послуги;
- градації діапазону страхових сум у межах від 1 тис. грн до 100 тис. грн;
- спрощеній системі отримання страхового відшкодування за фактом настання страхової події;
- низькому рівні рентабельності страхової діяльності.

Функціонування сучасної моделі ринку аграрного страхування має адекватно реагувати на зміну кон'юнктури попиту та пропозиції на мікрострахові продукти. Наявність попиту на даний сегмент страхових послуг обумовлений ціною доступністю для широкого кола для селянських та фермерських господарств. При збільшенні страхового покриття зростає кількість укладених договорів мікростраховання, що сприяє підвищенню зацікавленості страховиків даним сегментом страхових послуг. Формування політики збуту мікрострахових продуктів на страховому ринку має передбачати використання, поряд з традиційними каналами продажу (представництва і філії страхових компаній, страхові посередники, он-

лайн продажі тощо), також взаємодію між суб'єктами страхового процесу на кооперативних засадах.

Висновки. Узагальнюючи основні положення представленої публікації необхідно констатувати про наступне:

1. В основі мікрострахової ідеї були закладені принципи взаємодопомоги та захисту тих, хто цього потребує. Розвиток мікрострахової діяльності на кооперативних засадах в аграрній сфері створює якісні передумови для формування ринкового середовища щодо урегулювання майнових й особистих інтересів його учасників через механізм використання різноманітних інструментів страхування. Особисті селянські господарства, фермерські господарства сімейного типу здійснюють свою виробничо-господарську діяльність в умовах ризикогенного середовища та потребують надійного страхового захисту, у тому числі за рахунок впровадження на ринку аграрного страхування сучасних мікрострахових програм.

2. Мікростраховання – це фінансово-економічний інструмент, спрямований на розподіл ризиків між дрібнотоварними виробниками сільськогосподарської продукції та страховими компаніями, який базується на принципах: цінової доступності; диверсифікації цільового сегмента страхувальників; максимального мікрострахового покриття ризиків та еквівалентності майнових інтересів суб'єктів ринку. Об'єктивна потреба особистих селянських господарств та фермерських господарств у доступному страховому захисті має відобразитися у формуванні пропозиції мікрострахових продуктів на ринку аграрного страхування. У цьому контексті мікростраховання може розглядатися як інноваційний продукт страхового ринку для аграріїв з незначним оборотом його фінансових ресурсів.

3. Гетерогенність доходів виробників аграрної продукції зумовлює необхідність адекватного реагування на страхові інтереси страхувальників у максимально широкому діапазоні їх фінансово-економічної спроможності. Дотримання такої філософії поведінки суб'єктами ринку аграрного страхування підвищує його інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність з точки зору залучення споживачів страхових та мікрострахових послуг. Сучасна модель страхового захисту дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції має забезпечувати оптимальне поєднання відповідальності за ризики, які покриваються мікрострахованням.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Сучасна парадигма страхування: суть та протиріччя / В. Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Економіка. – 2006. – № 81-82. – С. 6-9.
2. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектору в Україні. – К.: НІСД, 2014. – 45 с.
3. Шірінян Л. В. Мікростраховання в Україні: бути чи не бути?: монографія / Л. В. Шірінян, А. С. Шірінян. – Черкаси, 2012. – 208 с.
4. Jean-Kwon W. An Analysis of Organizational Market and Socio-cultural Factors Affecting the Supply of Insurance and Other Financial Services by Microfinance Institutions in Developing Economies / W. Jean-Kwon // The Geneva Papers. – 2010. – Vol. 35. – P. 130–160.
5. Roth J. Agricultural Microinsurance Global Practices and Prospects // Jim & Michael, J McCord. – First Edition, 2008 – Published in the United States of America. – 49 p.